

KÖN, FÖRVÄRVSARBETE OCH ARBETSTIDS- PREFERENSER I EUROPA

År 1998 utförde Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor en stor undersökning av sysselsättningsalternativ för framtiden i EU:s 15 medlemsstater och Norge. Vilka vill arbeta? När? Varför? – detta var centrala frågor i undersökningen, som ville ta reda på åsikterna hos människor som för närvarande har avlönat arbete eller som avser att bli aktiva på arbetsmarknaden inom de närmaste fem åren. I den här broschyren sammanfattas de viktigaste undersökningsresultaten med avseende på vad män och kvinnor föredrar i fråga om ökning eller minskning av arbetstiden per vecka.

De viktigaste resultaten

- Den arbetstid som en stor del av de förvärvsarbetande i Europa för närvarande har stämmer inte överens med den de skulle vilja ha. Hälften (51 %) av dem som förvärvsarbetar skulle vilja arbeta färre timmar i utbyte mot lägre lön, och 12 % vill arbeta fler timmar.
- Generellt sett skulle varken män eller kvinnor vilja fortsätta arbeta kort deltid (under 20 timmar) eller den andra ytterligheten lång heltid (50 timmar eller mer). Överlag vill de helst arbeta lång deltid (20–34 timmar) eller kort heltid (35–39 timmar).
- I genomsnitt skulle förvärvsarbetande män föredra en 37-timmarsvecka och förvärvsarbetande kvinnor en 30-timmarsvecka. De arbetssökande har liknande arbetstidspreferenser som de förvärvsarbetande.
- Av dem som för närvarande arbetar heltid skulle 22 % av männen och 37 % av kvinnorna vilja arbeta deltid. Totalt vill 26 % av de förvärvsarbetande männen och 53 % av de förvärvsarbetande kvinnorna fortsätta med, eller byta till, deltidsarbete.
- Kvinnor med små barn är de som oftast föredrar att arbeta deltid. Kvinnor med större barn vill arbeta något fler timmar.
- Mäns arbetstidspreferenser påverkas inte så mycket av om de har barn eller inte. Dock skulle mer än en av fem fäder föredra att arbeta deltid.
- Önskemålen om att arbeta heltid bör inte förbises; bland annat skulle många som arbetar deltid föredra att arbeta heltid (24 % av de män och 18 % av de kvinnor som för närvarande är anställda på deltid).
- Övertid är mycket vanligt bland heltidsanställda och många som arbetar deltid ställer också upp på denna typ av flexibilitet för sina arbetsgivare. Drygt hälften av dem som arbetar övertid kan ta kompensationsledigt enligt något tidbanks- eller flexitidssystem.
- 23 % av alla förvärvsarbetande sade att de skulle ta tjänstledigt under längre tid utan betalning men med garantier om att få behålla tjänsten om det fanns möjlighet till detta. Andelen ökade till 30 % om de utlovades 50 % av nettolönen.

EUROPEISKA FONDEN
för förbättring av levnads- och arbetsvillkor

Inledning

Arbetsstidsfrågor och förhållandet mellan arbete och privatliv diskuteras ofta i den offentliga debatten. Hur många timmar man förvärvsarbetar är en viktig aspekt i den debatten, liksom besläktade frågor som hur arbetstiden organiseras eller schemaläggs. I den här broschyren inriktar vi oss på mäns och kvinnors nuvarande veckoarbetstid och på deras preferenser i fråga om denna. Vill de minska eller öka den tid de lägger på avlönat arbete? Hur många timmar skulle de vilja arbeta? Ser den faktiska arbetstiden och arbetstidspreferenserna annorlunda ut för föräldrar än för män och kvinnor som inte har barn att ta ansvar för? Finns det skillnader mellan egenföretagare och anställda, och mellan anställda som har olika yrkesmässig ställning?

Att kartlägga arbetstidspreferenser ger inte i sig ett tillförlitligt eller fullständigt mått på hur det framtida beteendet kommer att se ut, eftersom begränsande faktorer liksom andra prioriteringar också påverkar utfallet. Exempelvis skulle inte alla som säger att de vill arbeta deltid omedelbart börja göra detta om de erbjöds den möjligheten. Men kvinnors och mäns preferenser påverkar trots allt deras planer, beslut och beteende. Preferenserna är också en indikation på arbetsvillkorens kvalitet, eftersom överbelastning eller undersysselsättning kan anses vara ett mindre önskvärt tillstånd och en möjlig anledning till att man är missnöjd med sitt arbete.

Preferenserna ändras också genom att omständigheterna förändras och samhället utvecklas. En faktor som påverkar kvinnor till att föredra kortare arbetstid är exempelvis att de har små barn att ta hand om och att det saknas lämplig barnomsorg som ger dem större möjligheter att förvärvsarbeta. Kvinnor vill ofta öka arbetstiden när barnen blir större, eller om den politiska utvecklingen resulterar i en utbyggnad av barnomsorgen som gör det lättare att kombinera arbete och familj.

Tabell 2: Önskad förändring av arbetstiden

Preferens	Under 20 (%)	20–34 (%)	35–39 (%)	40–49 (%)	≥ 50 (%)	Alla (%)
Minska arbetstiden med 15 timmar eller mer	1	2	9	10	56	16
Minska arbetstiden med 5–15 timmar	5	10	22	43	25	27
Minska arbetstiden med 4 timmar eller mindre	1	4	15	9	*	8
Andel totalt som vill ha kortare arbetstid	7	16	46	62	81	51
Andel totalt som vill behålla nuvarande arbetstid	40	54	46	34	18	37
Öka arbetstiden med 4 timmar eller mindre	7	3	4	1	*	2
Öka arbetstiden med 5–15 timmar	20	17	4	3	1	6
Öka arbetstiden med 15 timmar eller mer	26	10	*	*	*	4
Andel totalt som vill ha längre arbetstid	53	30	8	4	1	12
Summa	100	100	100	100	100	100

(*) Mindre än 0,5 %.

Bas: Den förvärvsarbetande befolkningen i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

Information om vad kvinnor och män föredrar, och varför, kan alltså ge upplysningar om hur européerna vill att samhället skall utvecklas. Analyser av hur preferenserna varierar med omständigheter i privat- och arbetslivet hjälper oss i sin tur att bedöma under vilka politiska och andra förhållanden som preferenserna för vissa arbetstider kommer att öka eller minska.

Tabell 1: Mäns och kvinnors arbetstidspreferenser

Preferens	Män (%)	Kvinnor (%)	Alla (%)
Arbeta nuvarande antal timmar/vecka	34	40	37
Arbeta färre timmar/vecka	57	44	51
Arbeta fler timmar/vecka	9	16	12
Summa	100	100	100

Bas: Den förvärvsarbetande befolkningen i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

Ändring av arbetstiden per vecka

Nästan två av tre förvärvsarbetande skulle vilja ändra det antal timmar de arbetar per vecka (tabell 1). Hälften (51 %) skulle föredra att arbeta färre timmar (inklusive endast 2 % som skulle vilja upphöra med förvärvsarbete) i utbyte mot lägre lön och 12 % skulle vilja arbeta fler timmar. Förvärvsarbetande män är ännu mer benägna att vilja korta sin arbetstid än förvärvsarbetande kvinnor. Omvänt är en större andel förvärvsarbetande kvinnor undersysselsatta och skulle vilja ha längre arbetstid (16 %). Förvärvsarbetande män vill överlag oftare ändra arbetstiden än förvärvsarbetande kvinnor och kan ur den aspekten sägas ha haft svårare att få den arbetstid de föredrar på arbetsmarknaden än kvinnorna. En annan förklaring är emellertid att kvinnor oftare än män lämnar arbetsmarknaden för att ta hand om sina barn eller andra som är i behov av omsorg, i situationer där de skulle behöva lägga mindre tid på förvärvsarbete men inte lyckas få tillstånd en kortare arbetstid.

Hur man skulle vilja förändra sin arbetstid har ett klart samband med hur många timmar man för närvarande arbetar (tabell 2). Andelen som vill minska sin arbetstid ökar med antalet timmar de för närvarande arbetar, i synnerhet för dem som arbetar heltid. Över 80 % av dem som arbetar mycket lång heltid (50 timmar eller mer) skulle föredra en kortare arbetsvecka. De som oftast vill öka sin arbetstid är de som arbetar deltid, särskilt om de arbetar kort deltid (20 timmar eller mindre). Mer än hälften av dem som arbetar kort deltid och nästan en av tre som arbetar lång deltid (20–34 timmar) skulle vilja arbeta fler timmar.

Benägenheten att inte vilja behålla en mycket kort eller mycket lång arbetstid gäller både kvinnor och män, men undersökningen visar också på de rådande könsskillnaderna i fråga om arbetstid. Förvärvsarbetande kvinnor har i nuläget i genomsnitt en kortare arbetstid än de förvärvsarbetande männen, eftersom kvinnor med heltidstjänster arbetar färre timmar än de motsvarande männen och eftersom kvinnor oftare arbetar deltid än vad männen gör. Kvinnor som arbetar heltid vill förkorta sin arbetstid ännu oftare än män som har ungefär samma arbetstid. De få män som arbetar deltid vill öka sin arbetstid ännu oftare än kvinnor som arbetar deltid.

Uppenbarligen stämmer många människors nuvarande arbetstider på deltid och heltid i Europa inte överens med deras arbetstidspreferenser. Minst önskvärda är mycket korta eller mycket långa arbetstider. Annorlunda uttryckt är kvinnor och män som arbetar lång deltid (20–34 timmar) eller kort heltid (35–39 timmar) de som är minst benägna att vilja ändra sin arbetstid. Det finns dock även i det här mittintervallet personer som vill ändra arbetstiden, och då gäller det oftast byte mellan kort heltid och deltid.

De flesta som inte är nöjda med sin arbetstid vill göra betydande förändringar, särskilt räknat som andel av den nuvarande arbetstiden (se tabellen). Som framgår av tabell 3 vill förvärvsarbetande män i

genomsnitt ha en 37-timmarsvecka och förvärvsarbetande kvinnor en 30-timmarsvecka. Detta innebär en genomsnittlig minskning av arbetstiden med sex timmar per vecka för förvärvsarbetande män och fyra för förvärvsarbetande kvinnor. Om en sådan förändring genomfördes skulle ett av resultaten bli att könsskillnaderna i fråga om antalet timmar i avlönat arbete blev mindre än vad de är i dag. Arbetstidspreferenserna går vitt isär, men i allmänhet kan sägas att fler män och kvinnor skulle föredra att arbeta i mittintervallet 20–39 timmar än vad som är fallet i dag. De arbetssökande har i genomsnitt liknande arbetstidspreferenser som de förvärvsarbetande.

Tabell 4: Familjeansvar hos den förvärvsarbetande befolkningen

<ul style="list-style-type: none"> • 33 % har barn i hushållet som är 14 år eller yngre. • 9 % har barn i hushållet som är 3 år eller yngre. • 14 % av mödrarna och 3 % av fäderna är ensamstående föräldrar utan samboende partner. • 11 % har vårdansvar för äldre släktingar eller andra vuxna som är i behov av omsorg. Andelen ökar till nästan en femtedel när det gäller den förvärvsarbetande befolkningen i åldern 50 år eller mer.
<p><i>Bas:</i> Förvärvsarbetande och arbetssökande i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.</p>

Barn och vårdansvar

Vid varje tidpunkt har en stor del av de förvärvsarbetande barn eller något annat vårdansvar som tar deras tid i anspråk. Majoriteten av befolkningen kommer någon gång i livet att ha ett sådant ansvar (tabell 4). Det är till största delen kvinnor som utför det här vårdarbetet, men människors insats ökar långsamt i takt med att könsrollerna moderniseras på grund av ändrade ekonomiska förhållanden och attityder i samhället. Ensamstående föräldrar, oftast kvinnor, har särskilt svårt att kombinera förvärvsarbete och barntillsyn. När

Tabell 3: Fördelning av nuvarande veckoarbetstid och arbetstidspreferenser

Timmar per vecka	Förvärvsarbetande män		Arbetssökande män	Förvärvsarbetande kvinnor		Arbetssökande kvinnor
	Nuvarande (%)	Preferens (%)	Preferens (%)	Nuvarande (%)	Preferens (%)	Preferens (%)
Under 20	3	4	5	14	11	9
20–34	6	19	21	25	44	44
35–39	22	34	26	26	26	19
40–49	44	34	43	28	17	27
50 eller mer	25	9	5	7	2	1
Summa	100	100	100	100	100	100
Genomsnitt	43	37	35	34	30	30

Anm.: Analysen är baserad på de människor som lämnat uppgifter om sina faktiska arbetstider och/eller de arbetstider som de skulle önska. "Arbetssökande" är de som vill ha ett arbete direkt eller inom de närmaste fem åren.

Bas: Befolkningen i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

barnen blir större minskar omvårdnadsbördan, men det är ofta vid den tiden som vårdansvaret för äldre eller arbetsoförmögna föräldrar börjar öka. Politiska åtgärder som avser att förbättra balansen mellan arbete och privatliv är alltså något som är relevant för de flesta i arbetsför ålder och definitivt för deras barn och andra släktingar som har behov av vård.

Det är allmänt känt att kvinnor med små barn mindre ofta förvärvsarbetar, och att de när de förvärvsarbetar oftare arbetar deltid eller kortare heltid än män och barnlösa kvinnor. Kvinnor ökar vanligtvis sin arbetstid när barnen blir större och inte tar så mycket av sina mödrars tid i anspråk (se figur 1). Förvärvsarbetande mödrar har oftare deltidsarbete (mindre än 35 timmar) och arbetar mer sällan lång eller mycket lång heltid jämfört med kvinnor utan barn. Kortast arbetstid har förvärvsarbetande mödrar med barn under sex år.

Tabell 5: Förvärvsarbetande och arbetssökande mödrars arbetstidspreferenser

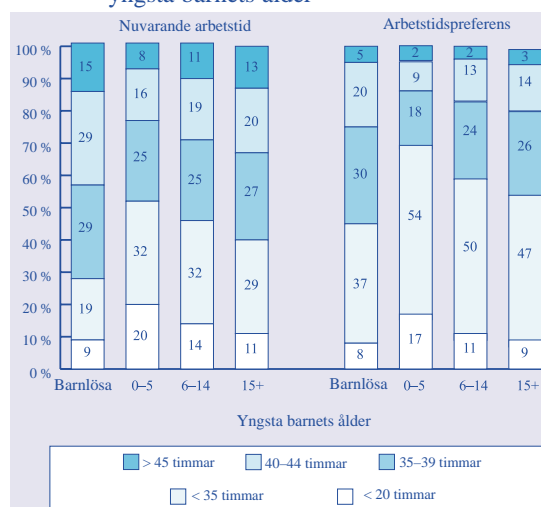
	Genomsnittlig arbetstid per vecka (timmar)		
	Förvärvsarbetande kvinnor		Arbetsökande kvinnor
	Nuvarande	Preferens	Preferens
Barnlösa	36	33	32
Barn < 6 år	30	27	28
Barn 6–14 år	32	29	28
Barn 15 år eller äldre	34	31	30

Bas: Förvärvsarbetande och arbetssökande i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

Hur det yngsta barnets ålder påverkar kvinnors arbetstid återspeglas i deras arbetstidspreferenser. Kvinnor med små barn är de som oftast föredrar att arbeta deltid, om barnen är större vill kvinnorna arbeta fler timmar, och kvinnor utan barn är de som oftast vill arbeta 40 timmar i veckan eller mer. Men det är lika slående att det är fler kvinnor som vill arbeta lång deltid än som har en sådan arbetstid i dag, oavsett om de har barn eller inte och oavsett hur gammalt det yngsta barnet är. Omvänt är andelen som vill arbeta 40 timmar eller däröver mindre än andelen kvinnor som för närvarande har den arbetstiden, även bland kvinnor utan barn. De flesta kvinnor föredrar alltså att arbeta lång deltid eller kort heltid oavsett vad de har för föräldraansvar. Mödrar som inte förvärvsarbetar men som skulle vilja ha ett arbete inom de närmaste fem åren har liknande arbetstidspreferenser som förvärvsarbetande mödrar (tabell 5).

Fäder har något längre arbetstid än män utan barn, men överlag påverkas inte mäns arbetstid eller deras arbetstidspreferenser så mycket av om de har barn eller inte (figur 2). Männens preferenser domineras helt av att de inte vill fortsätta att arbeta lång heltid,

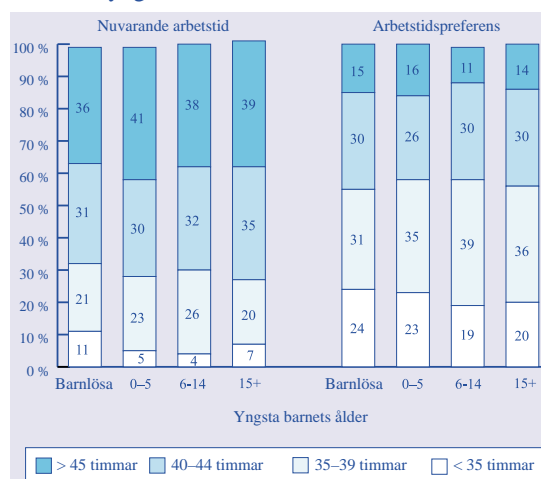
Figur 1: Förvärvsarbetande kvinnors nuvarande arbetstid per vecka och deras arbetstidspreferenser, uppdelat efter det yngsta barnets ålder

Bas: Den förvärvsarbetande befolkningen i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

oavsett om de har barn eller inte. En ganska stor minoritet av männen med barn skulle dock vilja arbeta deltid – många fler än de som för närvarande gör det – vilket i princip skulle ge dem möjlighet att i större utsträckning dela vårdansvaret för barnen med sin partner.

Figur 2: Förvärvsarbetande mäns nuvarande arbetstid per vecka och deras arbetstidspreferenser, uppdelat efter det yngsta barnets ålder

Bas: Den förvärvsarbetande befolkningen i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

Skillnader mellan länderna

Inom ramen för den här genomsnittsbilden av EU:s 15 medlemsstater och Norge finns det mellan de enskilda länderna skillnader i de nuvarande arbetstiderna eller "arbetstidsstrukturen".

Skillnaderna beror på ländernas olika politiska ramar, i synnerhet när det gäller arbetstidsreglering, lönestruktur, skattemässiga incitament och barnomsorgssystem. En av skillnaderna mellan länderna gäller hur många timmar heltids- respektive deltidssarbetande män och kvinnor faktiskt arbetar per vecka. En annan viktig skillnad rör hur mycket och i vilka former kvinnor med små barn förvärvsarbetar. Till exempel är förvärvsintensiteten bland småbarnsmödrar i allmänhet högst i de nordiska länderna, där utvecklingen av barnomsorgen och reglerna om föräldraledighet har kommit längst. Mödrar som förvärvsarbetar gör det vanligen på kort deltid i Nederländerna och Storbritannien, på lång deltid i Sverige och på heltid i ett antal andra länder, bland annat Finland och Portugal.

Varierar arbetstidspreferenserna mellan länderna? Resultaten visar överlag att variationen i fråga om arbetstidspreferenser är mindre än variationen i fråga om nuvarande arbetstid. I alla länderna är preferenserna spridda över mittintervallet lång deltid och kort heltid, och det genomsnittliga antal timmar som förvärvsarbetande och arbetsökande män och kvinnor skulle vilja arbeta är mindre än det genomsnittliga antal timmar de arbetar i dag. Männens genomsnittliga arbetstidspreferenser ligger mellan drygt 34 timmar per vecka i Danmark och 38 timmar i Portugal och Österrike. För kvinnornas del ligger de genomsnittliga arbetstidspreferenserna i 12 av länderna mellan 29 och 34 timmar, medan kvinnor i Grekland vill arbeta 35 timmar i veckan och kvinnor i Storbritannien och Nederländerna vill ha en kortare arbetstid på 28 respektive 25 timmar.

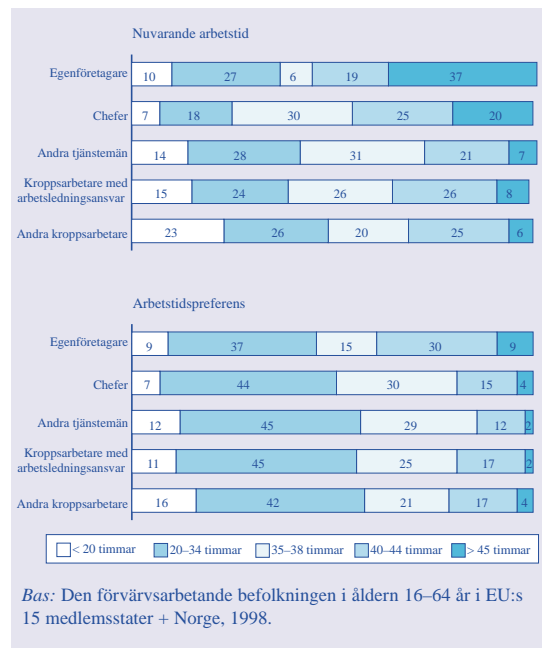
Figur 3: Förvärvsarbetande mäns nuvarande arbetstid per vecka och deras arbetstidspreferenser, uppdelat på egenföretagare och på anställda i olika kategorier med avseende på yrkesmässig ställning

Anställningsstatus och yrkesmässig ställning

Egenföretagare arbetar i genomsnitt längst tid, och därefter kommer anställda med chefsansvar eller arbetsledningsansvar (figur 3 och 4).

Figur 4: Förvärvsarbetande kvinnors nuvarande arbetstid per vecka och deras arbetstidspreferenser, uppdelat på egenföretagare och på anställda i olika kategorier med avseende på yrkesmässig ställning

Arbetstidspreferenserna varierar mindre mellan de olika kategorierna än vad skillnaderna i fråga om nuvarande arbetstid gör (tabell 6). Manliga egenföretagare arbetar exempelvis i genomsnitt 52 timmar per vecka men skulle vilja arbeta 39 timmar. De män som har den kortaste genomsnittliga arbetstiden är anställda kroppsarbetare, med en genomsnittlig arbetstid på 38 timmar och önskemål om 36 timmar per vecka. Kvinnor har kortare arbetstid än män inom alla kategorierna, men i likhet med männen arbetar kvinnliga egenföretagare och chefer längre än andra. Kvinnor med eget företag vill i genomsnitt arbeta fler timmar än kvinnor med anställning, men deras preferens på 33 timmar är bara 4 timmar mer än de 29 timmar som kvinnor med kroppsarbete i genomsnitt skulle föredra att arbeta.

Som man kunde vänta sig med ledning av den tidigare analysen i tabell 2, ville en större del av egenföretagarna och cheferna – som ju har en längre genomsnittlig arbetstid – minska sin arbetstid jämfört med dem som har annan ställning i yrkeslivet. Anställda med kroppsarbete var däremot de som oftast ville öka sin arbetstid. Detta har ekonomiska orsaker, eftersom kroppsarbete

Tabell 6: Nuvarande veckoarbetstid och arbetstidspreferenser, uppdelat efter anställningsstatus och yrkesmässig ställning

Yrkesmässig ställning	Förvärvsarbetande män		Förvärvsarbetande kvinnor	
	Nuvarande	Preferens	Nuvarande	Preferens
Egenföretagare	52	39	39	33
Chefer	45	37	37	32
Andra tjänstemän	39	35	32	30
Kroppsarbetare med arbetsledningsansvar	42	38	32	30
Andra kroppsarbetare	38	36	30	29

Bas: Den förvärvsarbetande och arbetssökande befolkningen i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

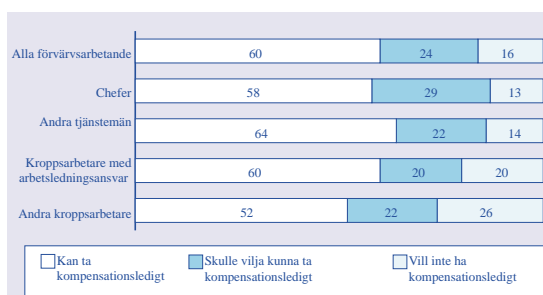
vanligtvis är det lägst betalda och det är de personer som har lägst lön eller ekonomiska svårigheter som är minst benägna att vilja byta kortare arbetstid mot lägre lön.

Övertid, tjänstledighet och deltidarbete

Övertid är utbrett bland dem som förvärvsarbetar: 67 % av de förvärvsarbetande männen och 58 % av de förvärvsarbetande kvinnorna arbetar övertid, varav en femtedel regelbundet minst en gång i veckan. Många av dem som har lång arbetstid arbetar övertid regelbundet. Övertid är mindre vanligt men ändå ganska utbrett bland dem som arbetar deltid, vilket visar att även dessa ställer upp på den typen av flexibilitet för sina arbetsgivare. Drygt 10 % av dem som arbetar deltid arbetar övertid minst en gång i veckan och mer än en tredjedel arbetar övertid mindre regelbundet.

Drygt hälften av dem som arbetar övertid kan ta kompensationsledigt (57 % av de förvärvsarbetande männen och 60 % av de förvärvsarbetande kvinnorna) enligt något tidbanks- eller flexitidssystem. Övertidskompensation i form av ledighet är vanligast inom den offentliga sektorn och storföretagen i den privata sektorn, och minst vanlig bland kroppsarbetare. En fjärdedel av alla förvärvsarbetande arbetar övertid utan att kunna ta kompensationsledigt men skulle gärna vilja ha den

Figur 5: Möjlighet för förvärvsarbetande att ta ut övertidsersättning i form av ledighet

Anm.: Med "kompensationsledigt" menas här ledighet vid ett senare tillfälle som kompensation för övertidsarbete.

Bas: Den förvärvsarbetande befolkningen i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater + Norge, 1998.

möjligheten; i synnerhet gäller detta chefer (figur 5). De som var minst benägna att vilja ta kompensationsledigt i samband med övertid var kroppsarbetarna, förmodligen därför att många av dem får övertidsersättning i form av pengar som de inte har råd att byta ut mot ledig tid.

Inställningen till längre tjänstledighet med rättighet att komma tillbaka till sitt nuvarande arbete ("sabbatsår" och liknande) var positiv hos både män och kvinnor, med endast små skillnader mellan könen. Mer än hälften (58 %) av de förvärvsarbetande ansåg att det skulle vara bra med längre tjänstledighet, oftast under en period av 3–12 månader. Av alla förvärvsarbetande sade 23 % att de skulle vilja ta tjänstledigt utan betalning, och andelen ökade till 30 % om de utlovades 50 % av nettolönen.

Slutligen kan det konstateras att det inte finns så många deltidstjänster på arbetsmarknaden att de förvärvsarbetandes preferenser kan tillgodoses. Mer än en femtedel (22 %) av de män som i dag arbetar heltid skulle föredra att arbeta deltid, liksom 37 % av de kvinnor som har heltidstjänster. Både männen och kvinnorna vill gå ned till deltid för att få mer tid för sig själva och sina familjer, ofta under en viss begränsad tidsperiod. De främsta anledningarna till att dessa personer inte hade gått ned till deltid var att de inte trodde att deras nuvarande arbetsgivare skulle acceptera detta eller att deras arbete inte lämpade sig för deltidstjänstgöring. Skäl som lägre lön och oro för att få sämre social trygghet och sämre anställningsskydd nämndes också, men inte lika ofta. Om man räknar in dem som redan arbetar deltid för att de uttryckligen, av många olika anledningar, inte vill arbeta heltid, är det totalt 26 % av de förvärvsarbetande männen och 53 % av de förvärvsarbetande kvinnorna som föredrar deltidarbete, och 38 % av alla arbetssökande.

De här resultaten tycks peka på att en ökning av antalet deltidstjänster i Europa skulle välkomnas av många män och kvinnor, men det är också viktigt att inte förbise andra förvärvsarbetandes preferenser. Majoriteten av dem som arbetar heltid vill fortsätta

med detta, men generellt sett med färre timmar. Dessutom finns det de som "ofrivilligt" arbetar deltid som en reaktion på att alternativen på arbetsmarknaden är begränsade: 24 % av de män och 18 % av de kvinnor som arbetar deltid sade att de hade tagit arbetet eftersom de inte hade kunnat få någon heltidstjänst.

Slutsats

Den här undersökningen har visat att många som arbetar heltid skulle vilja ha betydligt kortare arbetstid, trots att lönen skulle minska i motsvarande grad. Bland annat skulle en stor del av dem som arbetar heltid välkomna ökade möjligheter att arbeta deltid. Samtidigt vill många med deltidstjänst öka sin arbetstid, och vissa av dem har inte kunnat få anställning på heltid. I allmänhet ligger preferenserna i intervallet lång deltid (20–34 timmar) och kort heltid (35–39 timmar). Endast en liten del vill arbeta kort deltid eller lång heltid. Många är också positiva till att kunna variera sin arbetstid över en längre period, till exempel genom att arbeta övertid och ta ut kompensationsledighet eller genom att ta tjänstledigt under längre tid.

De här resultaten aktualiserar ett antal sysselsättningspolitiska frågor, till exempel om heltidstjänster överlag bör motsvaras av färre timmar, hur man skall kunna öka både antalet deltidstjänster och deras kvalitet, och vilka andra möjligheter för föräldrar att kombinera arbete och familjeansvar som bör skapas. Tillsammans skulle sådana åtgärder förbättra balansen mellan arbete och privatliv för de förvärvsarbetande genom att de skulle få större möjligheter att välja den arbetstid de

vill ha vid olika skeden i livet så att den passar den situation de för närvarande befinner sig i.

Det behövs ytterligare forskning kring flera besluktade frågor för att vi skall få ökade kunskaper om den förvärvsarbetande befolkningens preferenser och om vilka kompromisser de förvärvsarbetande är beredda att göra för att heltidstjänstgöringens längd skall kunna minskas, exempelvis om de skulle prioritera en minskning av arbetstiden framför löneförhöjning vid nästa förhandlingstillfälle eller vilken typ av ändrad arbetsorganisation de skulle godta i utbyte mot kortare arbetstid. Inom ramen för diskussionen om arbetstidspreferenser är det också viktigt att undersöka vilka tidsscheman de förvärvsarbetande föredrar att arbeta efter.

Det är svårt för den enskilde att omsätta sina preferenser i en faktisk minskning av arbetstiden när han eller hon förhandlar med sin nuvarande eller presumtive arbetsgivare. Det behövs offentlig debatt och samfällt agerande från arbetsmarknadens parter och från medborgarnas påtryckningsgrupper för att en ökning av arbetstidsalternativen skall kunna åstadkommas. Detta sker redan i vissa länder där reglering av arbetstiden är ett etablerat tillvägagångssätt. I Frankrike har staten till exempel ingripit för att minska arbetstiden på heltidstjänster, genom Aubry-lagen, och i Nederländerna minskar antalet timmar på heltidstjänster samtidigt som antalet deltidstjänster ökar som ett resultat av regeringens politik och av kollektivavtalsförhandlingar. I andra länder som Storbritannien har debatten däremot knappt ens kommit igång, och det är där som obalansen med mycket långa heltidstjänster och särskilt korta deltidstjänster riskerar att öka mest.

Fakta om undersökningen "Employment Options of the Future"

Undersökningen gjordes på uppdrag av Europeiska fonden för förbättring av levnads- och arbetsvillkor i samarbete med Arbeids- og administrasjonsdepartementet i Norge.

Undersökningen omfattar ett representativt urval av över 30 000 personer i åldern 16–64 år i EU:s 15 medlemsstater och Norge. År 1998 genomfördes datorstödda telefonintervjuer enligt ett standardformulär i de olika länderna. Urvalet av hushåll gjordes med hjälp av metoder för slumpmässig uppringning, och därefter valdes personer i den berörda åldersgruppen i hushållen på slumpmässig grund. Fältarbetet och databehandlingen samordnades av Infratest Burke Sozialforschung.

Definitioner som används i texten

Uppgifterna om de tillfrågades nuvarande arbetstid per vecka och den arbetstid de skulle föredra

insamlades med hjälp av två frågor: "Hur många timmar arbetar du för närvarande sammanlagt, per vecka, i genomsnitt?" (fråga 55) och "Om du (och din partner) fritt kunde välja arbetstidens längd, under beaktande av behovet att tjäna pengar: Hur många timmar per vecka skulle DU SJÄLV för närvarande helst vilja arbeta då?" (fråga 56).

Det mått på arbetstid som används är den nuvarande genomsnittliga arbetstiden inklusive övertid. Följande kategorier fastställdes: "kort deltid" (mindre än 20 timmar), "lång deltid" (20–34 timmar), "kort heltid" (35–39 timmar), "lång heltid" (40–49 timmar) och "mycket lång heltid" (50 timmar eller mer).

"Arbetssökande" är personer som sade att de ville ha ett arbete direkt eller inom de närmaste fem åren.

Den här broschyren har skrivits av Dr Colette Fagan, University of Manchester, och Dr Tracey Warren, University of Nottingham, och bygger på deras rapport *Gender, employment and working time preferences in Europe*, som publicerades av fonden 2001. Författarna vill tacka Mia Latta och Agnès Parent-Thirion, forskare knutna till fonden, för deras kommentarer, som varit till stor hjälp.

MER INFORMATION

Information om fondens publikationer finns på dess webbplats www.eurofound.ie. Information om andra publikationer i serien *Employment Options of the Future* lämnas av:

Dimitrios Politis

Informationsansvarig (Information Liaison Officer)

Tfn (353-1) 204 41 40 Fax (353-1) 282 64 56 E-post: dmp@eurofound.ie

Att mångfaldiga innehållet är tillåtet, utom i kommersiellt syfte, förutsatt att källan anges och en kopia sänds till fonden.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions
Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Irland

Tfn (353-1) 204 31 00

Fax (353-1) 282 64 56/282 42 09

E-post: postmaster@eurofound.ie

EF/01/49/SV

BYRÅN FÖR EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS
OFFICIELLA PUBLIKATIONER

L-2985 Luxemburg